Ankenævnet for Forsikring

Den 29. marts 2017 blev i sag nr. 89683:

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
xxxxxxxxxxxxxxxx
xxxxxxxxxxxxxxx

mod

PFA Pension
Marina Park
Sundkrogsgade 4
2100 København Ø

afsagt

k e n d e l s e :

_____

Forsikringstageren har pensionsordning med forsikring ved tab af erhvervsevne i PFA Pension. Han klager ved sin advokat over, at selskabet har afvist at yde dækning for et anmeldt erhvervsevnetab. Han har anført, at han er berettiget til dækning pr. 1/9 2013. Han har videre anført, at selskabet skal dække omkostningerne til en speciallægeerklæring.

Selskabet har anført, at klagerens erhvervsevne ikke er nedsat i dækningsberettigende grad. Selskabet har afvist at dække omkostningerne til speciallægeerklæringen, der er indhentet uden aftale med selskabet.

Forsikringen giver ret til udbetaling af invalideydelser samt præmiefritagelse, hvis erhvervsevnen nedsættes med 2/3 eller mere på grund af sygdom eller ulykke. Nedsættes erhvervsevnen med mellem halvdelen og 2/3, er der ret til halve ydelser og halv præmiefritagelse. Der er en karenstid på 3 måneder.

Klageren, der er født i 1950'erne, er uddannet ingeniør. Han pådrog sig i 2003 en hjernerystelse, da han slog hovedet ind i en hylde. Efterfølgende har han haft gener i form af blandt andet hovedpine og øget trætbarhed. Han fortsatte på sit arbejde på nedsat tid frem til 2006, hvor virksomheden lukkede. Herefter blev han selvstændig, hvor han ar-

bejdede ca. 30-35 timer om ugen frem til 2013, hvorefter han kun kunne arbejde 12 timer om ugen. Han blev efter et kommunalt ressourceafklaringsforløb tilkendt fleksjob den 30/3 2015.

I klagen af 1/8 2016 til nævnet har klagerens advokat blandt andet anført:

"**PÅSTAND:**

1: Indklagede, PFA Pension, tilpligtes at anerkende, at klagers erhvervsevne er nedsat med 2/3, subsidiært med halvdelen af fuld erhvervsevne, og at indklagede skal foretage udbetaling for invaliditet og tab af erhvervsevne og yde præmiefritagelse i overensstemmelse hermed.

Tilkendelsen skal ske pr. 1. september 2013, subsidiært fra et andet tidspunkt fastsat af ankenævnet.

Efterbetalinger skal tillægges forrentning, jfr. FAL § 24.

2: Indklagede betaler kr. 9.000 til dækning af udgiften i forbindelse med klagers indhentelse af speciallægeerklæring fra speciallæge …

BEGRUNDELSE:

…

Den 25. august 2013 indsendte klager en anmeldelse om helbredsmæssige forhold til indklagede, bilag 4.

Anmeldelsen skete på baggrund af sygdom med begrænsninger efter hovedtraume i 2003, hvor klager havde slået hovedet kraftigt mod en hylde og havde derved fået hjernerystelsesfølger.

Det havde givet ham kognitive problemer, hovedpine, træthed og andre af de for hjernerystelsesfølger karakteristiske gener.

Han forsøgte i den første tid at arbejde fuld tid, men det gik ikke, og han havde et meget kraftigt forhøjet sygefravær.

Arbejdsgiver lukkede, og han overgik i 2006 til at drive selvstændig virksomhed – [klagerens selvstændige virksomhed].

Han måtte i den følgende år fortsat konstatere væsentlige helbredsmæssige problemer efter hovedtraumet, og at han ikke var i stand til at arbejde fuld tid.

Han har stedse haft behov for skånehensyn, øget behov for at kunne hvile sig og nedsat arbejdstid.

Hans arbejdstid som selvstændig har derfor fra 2006 og frem til ca. 2012/2013 ændret sig fra omkring 30 timer til omkring 12 timer fordelt på 4 eftermiddage om ugen.

På baggrund heraf søgte han kommunen om hjælp i anledning af hans kraftigt reducerede erhvervsevne.

Kommunens rehabiliteringsteam lavede på baggrund af et møde den 21. august 2014 en indstilling, der fremsendtes til klager den 27. august 2014, bilag 5. Den gik på at klagers erhvervsevne var nedsat til under halvdelen og refererede i den forbindelse til, at klager de to foregående år havde arbejdet 12-15 timer og op til rehabiliteringsmødet 10-12 timer pr. uge på grund af helbredsmæssige begrænsninger.

Rehabiliteringstemaet indstillede til en afklaring af arbejdsevnen med henblik på, om den kunne forhøjes indenfor andre erhverv eller fag, hvor der ikke stilles krav til koncentration, og som var mere rutinepræget.

Der blev herefter udarbejdet en progressionsrapport vedrørende forløb fra november 2014 til januar 2015, bilag 6.

Ressourceafklaringen har vist, at klager er motiveret for en fremtidig tilknytning til arbejdsmarkedet, ligesom han er fleksibel og positivt indstillet.

Forløbet viste dog også en arbejdskapacitet nedsat til 9-12 timer. Med 12 timer ugentligt udtrættedes klager dog ret betragteligt.

Det vurderedes på den baggrund ikke muligt og ikke relevant at iværksætte yderligere sociale, faglige eller sundhedsmæssige indsatser, men at sagen kunne afgøres på det foreliggende grundlag.

Der blev herefter den 30. marts 2015 truffet afgørelse om fleksjob, bilag 7.

De 12 timer har imidlertid været for meget (hvilket der allerede var indikation på i forløbet), og fleksjobtildelingen er derfor ændret pr. 1. juli 2016 til 12 timer brutto pr. uge, effektivt 10 timer pr. uge, bilag 8.

Lønsedlerne fra fleksjobansættelsen ved [klagerens arbejdsgiver] for perioden april 2016 til og med juni 2016 samt med timeoversigt fremlægges i sagen som bilag 9.

Det fremgår heraf, at der er en gennemsnitlig bruttoarbejdstid på omkring 8-10 timer og en effektiv arbejdstid på omkring 7-10 timer pr. uge.

Klager lavede en redegørelse over hans ansættelsesmæssige og arbejdsmæssige forhold (han er uddannet …) i brev af 25. august 2013, bilag 10.

Her fremgår det også, hvilken progression der har været i tilstanden og påvirkning af erhvervsevnen, således at den frem til omkring 2009, med betydelige gener, var omkring 30-35 timer (meget fleksibilitet som selvstændig), som blev reduceret til omkring 20 timer i 2010 og yderligere i 2011 til 15-20 timer, i 2012 til ca. 15 timer og herefter fra 2013 12-15 timer og som anført ved fleksjobtildelingen i 2014, 12 timer, og fra 2016 maksimalt 10 timer effektivt.
…
Journal fra egen læge fra 2004 med epikrise fra speciallæge … fremlægges i sagen som bilag 11.

Her er ulykken den 3. december 2003 beskrevet, herunder at klager siden dagen efter har lidt af svimmelhedsproblemer, hovedpine, balancebesvær, føler sig uklar og betydelig udtrætning med koncentrationsbesvær.

De første måneder var der en langsom forbedring, men siden sommerferien 2004 skete der en forværring.

Det overvejedes dengang, om der også var nogle psykologiske faktorer, der spillede ind i tilstanden, idet klager var perfektionistisk, og at det for ham var et betydeligt større problem, at han ikke længere havde det overblik, koncentrationsevne m.v., som han havde før, i relation til at fylde hans stilling ud, end andre muligt ville have.

Der blev endvidere af speciallæge i neuromedicin … udarbejdet en speciallægeerklæring den 13. september 2004, bilag 12. Af en lægeattest FP 401 af 22. august 2013, bilag 13, er diagnosen commotio cerebri/hjernerystelse. Det fremgår også, at klager siden 2004 har arbejdet deltid, jfr. punkt 7, og på tidspunktet for erklæringen, 12-15 timer pr. uge, jfr. punkt 8.

Til brug for sagens behandling indhentede indklagede neuropsykologisk undersøgelse fra cand.psych. … af 21. oktober 2013, bilag 14.
…
Til brug for rehabiliteringsteamet blev der også indhentet lægeattest af 26. juni 2014, bilag 15.

I lighed med øvrige erklæringer er diagnosen postkommotionelt syndrom, og der er oplysninger om en arbejdstid på ca. 12 timer pr. uge fordelt på 4 formiddage. Der er ingen mulighed for helbredsmæssig bedring.

Indklagede afslog dækning den 20. januar 2014 under angivelse af, at det ikke var dokumenteret, at erhvervsevnen var nedsat i tilstrækkeligt omfang.

Klager rejste indsigelser herom ved brev af 4. marts 2014, bilag 16, men indklagede har ved en række senere afgørelser fastholdt sin opfattelse, senest den 13. juni 2016, bilag 17.

Heri henvises til, at hjernerystelse ikke forværres over tid, og at det på den baggrund ikke vurderes, at erhvervsevnen er nedsat på grund af følger efter hjernerystelse.

Der er ingen objektive fund, der kan begrunde eller støtte de rapporterede gener og erhvervsevnenedsættelsen.

En CT-skanning har også vist normale forhold.

I forbindelse med den seneste genoptagelse af sagen indhentede klager på eget initiativ en speciallægeerklæring af 28. april 2016 fra overlæge …, der er en af de førende specialister i Danmark, bilag 18.
…
Indklagede ville ikke anerkende speciallægeerklæringen og ønskede selv at rekvirere en speciallægeerklæring.

Dette skete fra speciallæge i neurologi …Erklæringen forelå den 23. maj 2016, bilag 21.
…
ANBRINGENDER:
Efter forsikringsvilkårene skal der ydes dækning fuldt ud ved 2/3 nedsættelse eller derover og halvdelen ved nedsættelse mellem halvdelen og 2/3.

De foreliggende oplysninger dokumenterer, at erhvervsevnen i hvert fald fra 1. september 2013, subsidiært fra et tidspunkt fastsat af ankenævnet, er nedsat med mindst 2/3, subsidiært nedsat med mindst halvdelen.

I indklagedes afslag gøres det gældende, at det ikke er karakteristisk for følger af hjernerystelse at udvikle sig over tid.

Der henvises imidlertid til forsikringsvilkårene.

Her fremgår det, at det ikke er en betingelse, at erhvervsevnenedsættelsen skyldes en bestemt ulykke.

Ulykke og sygdom kan begrunde erhvervsevnenedsættelsen.

Det er derfor for sagen uvedkommende, hvad diagnosen er, herunder om den er karakteristisk for en hjernerystelsesfølge, eller om der i tilknytning til den initiale skade har udviklet sig f.eks. kronisk smertesyndrom.

Det der står tilbage er imidlertid at konstatere, at der nu over en mangeårig periode har været en gradvis forværring af erhvervsevnen og nu nedsat til omkring 8-10 timer maksimalt pr. uge.

Der er righoldig lægelig dokumentation for klagerne, herunder at der ikke er yderligere behandlingsmuligheder.

Det kommunale afklaringsforløb, der har været bredt funderet med en afklaring ikke alene indenfor klagers hidtidige erhverv, men også indenfor erhverv som han med rimelighed kan påtage sig, har vist en betydelig begrænsning i erhvervsevnen nedsat til 10 timer eller derunder.

Det som kommunen har konstateret, er også det der rent faktisk er konstateret efterfølgende i visitering til fleksjob og ved klagers arbejde hos [klagerens arbejdsgiver].

Den væsentligste begrænsning i klagers arbejdsevne skyldes en udtrætning efter 1-1,5 time, der gør, at hans præstationsevne herefter falder meget markant.

Dette er i overensstemmelse med også den neuropsykologiske test der foreligger og de neuromedicinske og neurokirurgiske erklæringer i sagen.

Det fremgår af de kommunale sagsakter, at klager er meget motiveret for at være på arbejdsmarkedet, er meget positivt indstillet og perfektionistisk af natur.

Der er således fuld overensstemmelse med det der er konstateret i arbejdsprøvninger, arbejdsevnen i den stilling som klager rent faktisk indtager og de lægelige oplysninger.

I relation til spørgsmålet om objektive fund bemærkes, at kronisk smertesyndrom eller postkommotionelt syndrom/hjernerystelsessyndrom ikke efterlader sig væsentlige og objektive fund.
…
De objektive fund, og det der er konstateret, og de klager der fremsættes, svarer fuldt overens med de følger, der er associeret til hjernerystelse/postkommotionelt syndrom og kroniske smertesyndrom."

Selskabet har i brev af 26/8 2016 til nævnet blandt andet oplyst:

"**Sagsfremstilling**

…

December 2003: Forsikrede oplyser, at han slog hovedet mod en hylde og pådrog sig hjernerystelse. Han oplyser, at han i den følgende tid havde et højt sygefravær, men efter et stykke tid accepterede han en aftale med sin arbejdsgiver om en ugentlig arbejdstid på 30 timer.

2006: Virksomheden som forsikrede arbejder i lukker, og forsikrede vælger at starte sin egen virksomhed.

2007: Forsikrede oplyser, at han på dette tidspunkt kunne arbejde 30-35 timer om ugen.

2009: Forsikrede oplyser, at han på dette tidspunkt kunne arbejde ca. 30 timer om ugen.

2010: Forsikrede oplyser, at han på dette tidspunkt kunne arbejde ca. 20 timer om ugen.

2011: Forsikrede oplyser, at han på dette tidspunkt kunne arbejde ca. 15-20 timer om ugen.

2012: Forsikrede oplyser, at han på dette tidspunkt kunne arbejde ca. 15 timer om ugen. Han oplyser, at 'Ofte arbejder jeg 3 formiddage, holder en dag fri og arbejde 2 formiddage mere. Lange arbejdsdage, f.eks. kundebesøg, kan jeg håndtere ved at tage hovedpinepiller og sovepiller inden jeg går i seng. Den følgende dag spærrer jeg så i min kalender.'

2013: forsikrede oplyser, at han på dette tidspunkt kan arbejde ca. 12-15 timer om ugen.

<u>Helbredsoplysninger</u>

Det fremgår af erklæring af 13. september 2004 fra speciallæge i neurologi … (bilag B3), at forsikrede oplyser, at han har hovedpine fra tidligt om morgenen, især hen på ugen, når der har været stort arbejdspres i ugens løb. Speciallægen oplyser, at hovedpinen er af spændingstype. Speciallægen foreslår øvelser for de spændte nakkemuskler og at forsikrede kan bruge et par Panodil eller Ipren mod hovedpinen.

Senere i 2004 er forsikrede til undersøgelse hos en anden neurolog, … Det fremgår af notat af 10. oktober 2004 (bilag B4), at forsikrede den 3. december 2003 slog hovedet mod en hylde, han var ikke bevidstløs, men dagen efter var han svimmel, og havde hovedpine og balancebesvær. Om den aktuelle undersøgelse fremgår bl.a., at forsikrede somatisk fremtræder helt upåvirket. Forsikrede oplyser overfor speciallægen, at han tager Panodil med nogen virkning på hovedpinen.

Forsikrede har i 2013 været til neuropsykologisk undersøgelse hos psykolog …, der på den baggrund udarbejdede en neuropsykologisk erklæring. Det fremgår af den pågældende erklæring, dateret 21. oktober 2013 (forsikredes bilag 14), at forsikrede fremtræder med neutralt stemningsleje og arbejdsformen i testafdelingen er koncentreret og vedholdende. Det fremgår videre, at forsikrede har virkning af antidepressiv medicin i beskeden dosis, men har ikke hverken før eller efter uheldet haft behov for egentlig psykologisk eller psykiatrisk behandling. I nogle test ses normal koncentration, i andre middelsvære vanskeligheder. Undersøgelsen viser ingen fokale kognitive svigt, der er ingen tegn på egentlig hukommelsessvækkelse, der er grundlæggende normal abstraktionsevne og logisk-analytisk funktion, bortset fra udtrætning. Psykologen vurderer, at der er tale om lette kognitive symptomer.

Forsikredes advokat har i 2016 foranstaltet speciallægeundersøgelse ved speciallæge i neurologi … Det fremgår af erklæringen, dateret 28. april 2016 (forsikredes bilag 18), at

forsikrede mod hovedpine tager Panodil 750 til 1000 mg ved behov, 1-2 gange om ugen og Ipren 400 mg ved behov, 1-2 x pr. måned.
…
PFA Pension bemærker, at Panodil og Ipren er håndkøbsmedicin, og at der er tale om et ret lille forbrug ikke mindst set i lyset af, at forsikrede beretter om daglig hovedpine.

Den objektive undersøgelse viser fuldstændig normale forhold, bortset fra 'ubetydeligt ømme nakkefæster ved palpation af den paravertebrale muskulatur'.

Trods de fuldstændig normale forhold ved den objektive undersøgelse, konkluderer speciallægen på baggrund af forsikredes egen beskrivelse af sit symptombillede, at 'forsikredes begrænsninger mht. erhvervsevne må anses for betydelige' med den begrundelse at 'Disse gener kan man godt se hos nogle personer efter selv et moderat hovedtraume'.

PFA Pension gør opmærksom på, at speciallægens vurdering af forsikredes erhvervsevne alene er baseret på forsikredes egen beskrivelse af sit symptombillede, og at speciallægens udtalelse - som gengivet ovenfor - er en konklusion på baggrund af en generel beskrivelse af, hvordan et forløb kan være. Hans udtalelse er således blot en konstatering af, at et hovedtraume kan medføre, at en persons erhvervsevne kan blive betydeligt begrænset. Speciallægens udtalelse er således af generel karakter og beror ikke på en vurdering af noget objektive ift. den konkrete patient (forsikrede). Det er PFA Pensions vurdering, at det ikke er dokumenteret, at forsikredes erhvervsevne er nedsat med halvdelen endsige to tredjedele.

Forsikrede har den 19. maj 2016 fået foretaget en CT scanning af hjernen. Det fremgår af svaret på denne undersøgelse, dateret 24. maj 2016 (forsikredes bilag 19), at CT scanningen viser helt normale forhold.

PFA Pension har efterfølgende indhentet en speciallægeundersøgelse fra speciallæge i neurologi …, denne er dateret 23. maj 2016 (forsikredes bilag 21).
…
Det oplyses i erklæringen, at forsikrede fortsat er aktiv med at holde hus og hjem i stand, herunder el- og blikkenslagerarbejde, og at han for år tilbage (ikke angivet mere præcist) brugte ledige stunder, hvor der ikke var kunder, til at isolere huset.

PFA Pension bemærker, at der er uoverensstemmelse mellem (gengivelserne af) forsikredes forklaringer/udtalelser til speciallægerne, idet følgende fremgår af speciallægeerklæringerne: …s erklæring (forsikredes bilag 18): - klager over daglig hovedpine og …s erklæring (forsikredes bilag 21): - klager over hovedpine gennemsnitlig 3 til 4 gange månedligt.

<u>Akter fra … kommune, herunder om arbejdsprøvninger</u>

Det fremgår af Lægeattest til Rehabiliteringsteam (bilag C1), at 'Obj psykisk har han altid fremtrådt som velbegavet, lidt stille, følelsesmæssigt stabil, med god kontakt. Aldrig fremtrådt dybt depressiv eller havende tegn på mere alvorlig psykisk sygdom'

Det fremgår af Anmodning om lægeskøn af 5. maj 2014 (bilag C2), at 'Sagen drejer sig om den …-årige [klageren] som henvender sig i Jobcenteret - fra gaden - og oplyser, at han ønsker at bliver arbejdsprøvet, da han vil have dokumentation for at [klageren] kun kan arbejde 10-12 timer og derved kan få udbetalt mere forsikring.'

Det fremgår af mail fra forsikrede (bilag C3), at han har sagt ja til en kundeopgave i sin virksomhed. Han skriver bl.a. 'Som nævnt i telefonen, så har jeg den 4 marts i år sagt ja til en kundeopgave, en opgave hvor hovedparten af arbejdet vil ligge i perioden fra slutningen af maj og frem til og med september. På det tidspunkt havde jeg endnu ikke set indkaldelsen til mødet i rehabiliteringsteamet, og da jeg jo ikke vidste hvor hurtigt processen ville gå, så valgte jeg at sige ja til opgaven. Der er langt mellem opgaverne for tiden, så man må slå til når chancen er der.' og 'Men jeg har brug for tid til at afvikle min selvstændige virksomhed - som hovederhverv. Jeg vil beholde den som 'hobby'-virksomhed, men i et omfang som ikke vil påvirke min arbejdsindsats i et fleksjob.'

PFA Pension bemærker, at forsikrede oplyser, at der er langt mellem opgaverne i hans virksomhed, og at man derfor må slå til, når der er en opgave. Vi gør opmærksom på, at år med lavere omsætning i forsikredes virksomhed således kan være udtryk for lav ordretilgang, og derfor ikke uden videre kan henføres til at skyldes, at erhvervsevnen er nedsat. Vi bemærker endvidere, at forsikrede ønsker at fortsætte med at drive sin virksomhed ('på hobbyniveau'), efter han er startet i fleksjob. Det er vores vurdering, at arbejde udført i virksomheden, uanset om det betegnes som et arbejde eller en hobby skal medregnes i forhold til forsikredes erhvervsevne, da det er arbejde der udføres og som bliver eller ville kunne faktureres. Forsikrede har selv kontaktet kommunen for at blive arbejdsprøvet, med henblik på at dokumentere at hans erhvervsevne er nedsat i et omfang, der berettiger udbetaling fra hans tab af erhvervsevneforsikring. I den forbindelse finder PFA Pension det påfaldende, at forsikrede har planer om og forventer at have overskud til at fortsætte med at drive sin selvstændige virksomhed ved siden af sit fleksjob.

PFA Pension kan i den forbindelse oplyse, at en søgning på CVR-registret viser, at forsikredes virksomhed … fortsat står registreret som aktiv (bilag D). Forsikredes virksomhed har endvidere en hjemmeside, hvor forsikrede tilbyder rådgivning, … mv. (bilag E).

PFA Pension er i besiddelse af forsikredes regnskaber og årsopgørelser for årene 2010-2012. Vi anmoder forsikrede om yderligere at fremlægge sine regnskaber og årsopgørelser for årene 2007-2009 samt fra 2013 og senere.

- Arbejdsprøvning i produktionsværksted

Det fremgår af Progressionsrapport - forløb i [jobcentret] (bilag C4, s. 4), at forsikrede i starten af forløbet var tilknyttet Produktionsværkstedet ved … Det oplyses, at 'Det aftaltes, at [klageren] gav fremmøde formiddage på hverdage.'

Værkstedsinstruktør … oplyser, om arbejdsopgaverne at 'For det meste bearbejdede han … stående, men varetog også forskellige pakkeopgaver.'
…
[Værkstedsinstruktøren] oplyser endvidere om forsikrede at 'Når der var gået fire timer, beskrev han, at han oplevede synsforstyrrelser og hovedpine. Det er symptomer som jeg ikke kan se, men han så træt ud i sit ansigt.' og 'jeg oplevede at hans instruktionsforståelse var i top. Der var ikke behov for, at jeg gentog nogle af instruktionerne. Hans tempo lå lidt over middel. Han var meget effektiv. I forhold til pauser, så jeg kun, at [klageren] rejste sig eller gik hen for at skænke sig en kop kaffe og i den forbindelse stod stille, mens hans så ud af vinduet. Som regel ikke så lang tid ad gangen.' og 'Jeg kan ikke sige så meget om [klageren] - men han fungerede når han var her.'

- Arbejdsprøvning på [kommunal kontorarbejdsplads]

Det fremgår af Progressionsrapport - forløb i [jobcentret] (bilag C4, s. 4), at forsikrede i perioden fra 4. december 2014 til 9. januar 2015 var tilknyttet [kommunal kontorarbejds-

plads]. Perioden indeholdt juleferie. Det fremgår, at forsikrede var tilknyttet afdelingen fire dage om ugen, med en ugentlig restitutionsdag.

Det oplyses, at forsikrede primært varetog indscanning af sager og mødebooking for afdelingen. Herudover arbejdede han med regneark.

Det oplyses at 'det blev set, at [klageren] ikke formåede at varetage koncentreret skærmarbejde i 3 timer. Tværtom blev det observeret på [klagerens] kropssprog, koncentrationsevne, etc., at der var behov for afvekslende arbejdsopgaver. [Supervisor] beskriver, at [klageren] også blev afprøvet i rutineprægede opgaver, og at han også formåede at løse disse til fuld tilfredshed. [Supervisor] beskriver, at afdelingen også har benyttet [klagerens] evner som 'handyman', idet han fik til opgave at sørge for at køre affald væk og hente fysiske sager fra arkiverne, hvilket han også formåede. Det blev observeret og positivt bemærket, at [klageren] rent faktisk var i gang hele tiden. [Supervisor] benytter termerne: 'Der var hele tiden et flow i hans arbejdsdag'.'

Det fremgår endvidere at 'I løbet af dagene afholdte [klageren] to mindre pauser; typisk á fem minutters varighed.' og 'Under forløbet har [klageren] fremvist et normalt arbejdstempo.' og 'Afsluttende beskriver [supervisor], at det blev bemærket, at [klageren] fysisk så træt ud efter tre-fire timer, hvorfor hun ikke ønskede at beholde ham længere på arbejdspladsen.'

Generelt om de to afprøvningsforløb oplyses om fravær, at '[Klageren] var fraværende én gang under sit forløb i forbindelse med julen og dertil hørende udbringning af julegaver på vegne af hans selvstændige …virksomhed.'

Det fremgår af Progressionsrapport - forløb i [jobcentret] (bilag C4, s. 2), at forsikrede oplevede en progression under forløbet fra 9 til 12 timer og at forsikrede ved 12 timer oplevede at blive udtrættet i en sådan grad, at han ikke kunne få sit øvrige liv til at fungere, hvorfor han ikke gennemgik en yderligere progression.

På baggrund af ovenstående oplysninger om arbejdsprøvningen i produktionsværkstedet, konkluderer PFA Pension, at forsikrede var der i fire timer og først derefter klagede over synsforstyrrelser og hovedpine, gener, som ikke var åbenlyse for den der har skrevet notatet. Forsikrede arbejdede i et godt tempo - over middel - og han var meget effektiv. På denne baggrund, undrer det PFA Pension, at … kommune når frem til, at forsikredes erhvervsevne er nedsat til ca. 12 timer om ugen. Det er vores vurdering, at kommunens konklusion ikke hænger sammen med resultatet af arbejdsprøvningen i produktionsværkstedet.

For så vidt angår arbejdsprøvningen på [kommunal kontorarbejdsplads], bemærker PFA Pension, at forsikrede også her havde et normalt arbejdstempo, han løste opgaverne til fuld tilfredshed og var konstant i gang og holdt kun få pauser af få minutters varighed. At forsikrede ikke formåede at varetage koncentreret skærmarbejde i 3 timer, kan efter PFA Pensions vurdering ikke betragtes som noget sygeligt, men blot som et naturligt behov for variation i arbejdsopgaverne, et behov som mange andre fuldtidsbeskæftigede også har.

På baggrund af de to arbejdsprøvninger er det PFA Pensions vurdering, at det ikke ud fra disse kan konkluderes at forsikredes erhvervsevne er nedsat med halvdelen eller to tredjedele. Det er derimod PFA Pensions vurdering, at de positivt dokumenterer en erhvervsevne på over halvdelen. Det fremgår om forløbet i produktionsværkstedet, at forsikrede gav fremmøde formiddage på hverdage. Der fremgår intet om restitutionsdage, hvilket må

betyde, at han var der 5 dage om ugen, 4 timer dagligt, dvs. 20 timers meget effektivt arbejde om ugen. Der foreligger ikke oplysninger om, hvorfor man ikke forlængede forløbene med henblik på at forsøge at øge arbejdstiden og PFA Pension vurderer på den baggrund, at det ikke er dokumenteret, at forsikrede ikke ville kunne øge arbejdstiden.

PFA Pension bemærker endvidere, at forsikrede overfor kommunen oplyser, at han ønsker sig en ansættelse på fleksjobvilkår inden for kontor og administration (bilag C4, s. 5). Samtidig fremgår det af akterne, bl.a. speciallægeerklæring fra neurolog …, at forsikrede klager over daglig hovedpine, der forværres ved skærmarbejde og i erklæringen fra … oplyses, at forsikrede oplyser, at hovedpinen bl.a. udløses af kontorarbejde. På denne baggrund er det PFA Pensions vurdering, at forsikrede formentlig ville kunne arbejde flere timer i et arbejde, som ikke indebærer så meget skærmarbejde, men er mere praktisk. Således fremgår det også af arbejdsprøvningen i produktionsværkstedet, at der går længere tid før forsikrede klager over hovedpine her i forhold til i arbejdsprøvningen på [kommunal kontorarbejdsplads]. PFA Pension bemærker i øvrigt, at det, at man får hovedpine, ikke nødvendigvis er det samme som, at man ikke kan arbejde.

PFA Pension bemærker endvidere, at forsikrede tilsyneladende ikke har haft en eneste sygedag i forbindelse med de to arbejdsprøvninger, men har haft en enkelt fraværsdag i forbindelse med udbringning af julegaver for hans selvstændige virksomhed. (Selskabet antager, at det er kunder, forsikrede udbringer julegaver til, hvilket indikerer, at han fortsat driver en virksomhed med økonomisk indtjening for øje og med fremtidsplaner om at fortsætte med det - altså en virksomhed i ordinær drift og ikke bare på 'hobbyplan'.)

Det fremgår af Progressionsrapport - forløb i [jobcentret] (bilag C4, s. 3), at forsikrede skrev dagbog under forløbet, og at han mens han var tilknyttet produktionsværkstedet erfarede, at han efter to og en halv time måtte stoppe grundet koncentrationsbesvær, og at han efterfølgende ræsonnerer sig frem til, at han burde være stoppet efter to timer grundet udtrætningsgraden.

PFA Pension bemærker, at dette ikke stemmer overens med værkstedsinstruktør …s oplysninger ovenfor vedrørende arbejdsprøvningen i produktionsværkstedet, hvor det oplyses, at forsikrede efter 4 timers arbejde beskrev synsforstyrrelser og hovedpine. [Værkstedsinstruktøren] beskriver således ikke, at forsikrede var nødt til at stoppe efter to og en halv time.

Det fremgår endvidere (s. 3), at 'Under forløbet ved [kommunal kontorarbejdsplads] læses det af [klagerens] dagbogsnoter, at timetallet og fordelingen på ugens hverdage var passende, idet [klageren] fredage eftermiddage blandt andet skriver: 'Jeg har brugt mig selv, og er glad for at det er fredag i dag. Så alt i alt en passende belastning'. Og 'Det skal dog fremhæves, at [klageren] ved den sidste samtale på praktikstedet gav udtryk for, at han fandt 12 timer i overkanten, da han oplevede ikke have kræfter nok til at varetage sociale forpligtelser eller indgå i hjemmets opgaver.'

Det er PFA Pensions vurdering, at disse dagbogsnotater ikke dokumenterer, at forsikredes erhvervsevne er nedsat med to tredjedele eller halvdelen. Der er udelukkende tale om forsikredes egen vurdering/tilkendegivelse og formålet med arbejdsprøvningen er netop at tilvejebringe dokumentation for at erhvervsevnen er nedsat med 2/3 eller mere, så han kan få udbetaling fra sin tab af erhvervsevneforsikring i PFA Pension.

11. 89683

Spørgsmålet om dækning af udgift til speciallægeundersøgelse
PFA Pension meddelte ved brev af 29. april 2016 (bilag F) forsikredes advokat, at vi har sendt sagen i udbud blandt flere speciallæger i neurologi, med henblik på udarbejdelse af en speciallægeerklæring.

Ved brev af 4. maj 2016 (bilag G) oplyser forsikredes advokat, at han allerede har foranstaltet speciallægeundersøgelse (ved dr. med. …), og at denne vedlægges. Han oplyser endvidere, at 'Da jeg har noteret, at PFA gerne vil betale for udarbejdelsen af speciallægeerklæringen, vedhæfter jeg speciallægens faktura af 30. april 2016, kr. 9.000.'

Når PFA Pension indhenter en speciallægeundersøgelse, stiller vi de spørgsmål til speciallægen, som vi ønsker besvaret. PFA Pension har ikke haft nogen indflydelse på de spørgsmål forsikredes advokat har stillet til speciallægen, ligesom vi ikke på forhånd er blevet forelagt prisen på erklæringen. Der forelå heller ikke en aftale om, at forsikredes advokat kunne indhente en speciallægeerklæring på PFA Pensions regning. PFA Pension har efterfølgende indhentet en speciallægeerklæring, hvor vi har haft mulighed for at stille de spørgsmål vi ønsker svar på til speciallægen.

Da der således ikke har foreligget en aftale om at PFA Pension vil dække udgiften for den speciallægeerklæring, som forsikredes advokat havde til hensigt at indhente, er det PFA Pensions vurdering, at selskabet ikke er forpligtet til at dække udgiften. Det er vores opfattelse, at vores brev af 4. maj 2016 ikke kan forstås som et tilsagn om at betale speciallægeerklæringer indhentet af andre end PFA Pension.

Begrundelse for PFA Pensions 'afgørelse'
Det er PFA Pensions vurdering, at forsikredes erhvervsevne ikke er nedsat med halvdelen eller to tredjedele fordi:

- Der ikke i de lægelige oplysninger er dokumentation for, at forsikredes helbredsmæssige erhvervsevne er nedsat i dækningsberettigende grad.
- Der ingen objektive fund er, hvorfor de lægelige konklusioner alene baseres på forsikredes egne udsagn om sin funktionsevne og sine gener (subjektive klager).
- At neuropsykologisk undersøgelse konkluderer, at der alene er tale om lette kognitive symptomer.
- At det ikke er dokumenteret, at der er sket en forværring i forsikredes tilstand, siden forsikrede arbejdede 30-37 timer om ugen.
- At en hjernerystelse ikke normalt er en lidelse, der bliver forværret med tiden.
- At forsikrede har et meget lille forbrug af smertestillende medicin, hvilket indikerer, at hovedpineproblemerne er begrænsede.
- At der er uoverensstemmelse i de forskellige akter fsva. forsikredes egne oplysninger om hovedpinehyppighed.
- At arbejdsprøvningsforløbene ikke dokumenterer, at forsikredes erhvervsevne er nedsat i dækningsberettigende grad.
- At forsikrede har oplyst, at han ønsker fortsat at drive sin virksomhed (på hobbyplan), når han kommer i fleksjob.
- At forsikrede har oplyst, at der er langt mellem opgaverne i hans virksomhed. År med lavere omsætning kan således være udtryk for lav ordretilgang og er ikke nødvendigvis forårsaget af en nedsat erhvervsevne.
- At det er forsikrede, der har bevisbyrden for, at hans erhvervsevne er nedsat i dækningsberettigende grad.

Herudover afviser PFA Pension at være forpligtet til at afholde udgiften til den speciallægeerklæring, som forsikredes advokat har indhentet. Det gøres til støtte herfor gældende:

- At forsikrede/forsikredes advokat uden forudgående dialog herom med PFA Pension har udvalgt en speciallæge og dermed ensidigt har indhentet den pågældende speciallægeerklæring, således at PFA Pension ingen mulighed har haft for at tage stilling til lægevalget, prisen samt har kunnet udforme spørgsmål til lægen til besvarelse ifm. undersøgelsen og dermed den efterfølgende lægeerklæring.
- At PFA Pension ikke har indgået aftale om eller givet tilsagn til, at forsikrede/forsikredes advokat på eget initiativ kan udvælge en speciallæge og ensidigt indhente en lægeerklæring for PFA Pensions regning som sket.

Konklusion
PFA Pension fastholder, at selskabet har været berettiget til at give afslag på udbetaling af invalidepension, da forsikrede ikke har løftet sin bevisbyrde for, at hans erhvervsevne er nedsat i dækningsberettigende grad.

Subsidiært gøres det gældende, at forsikredes erhvervsevne alene er nedsat med mellem halvdelen og to tredjedele.

Særskilt i forhold til tvistepunktet om betaling af udgift til speciallægeerklæringen fra dr. med. … gøres gældende, at PFA Pension ikke er forpligtet til at afholde denne udgift."

Klagerens advokat har i mail af 14/9 2016 til nævnet fremsendt klagerens bemærkninger, og heraf fremgår blandt andet:

"Side 3, Vedr. neuropsykologisk undersøgelse:
[Speciallægen] blev instrueret i, at han ikke måtte udtale sig om min arbejdsevne.
Hvorfor?

Side 3, .. klager over daglig hovedpine:
På det tidspunkt arbejdede jeg så meget jeg kunne, for at kunne nå de 14 brutto timer (12 effektive timer) pr. uge, som fleksjobaftalen lød på. Det betød, at jeg først stoppede med at arbejde, når jeg blev så træt, at jeg begyndte at få hovedpine. Derfor daglig hovedpine.

Side 3, .. tale om et ret lille forbrug af Panodil og Ipren:
I mange tilfælde er det muligt for mig, at få den begyndende hovedpine til at forsvinde, ved at holde mig i ro, og intet foretage mig resten af dagen. Et højt forbrug af hovedpinepiller medfører i sig selv kronisk hovedpine.

Side 3, ... speciallægens vurdering af forsikredes erhvervsevne alene er baseret på forsikredes egen beskrivelse af sit symptombillede:
Dette er ikke korrekt. … har haft kommunens progressionsrapport, den neuropsykologiske rapport, min dagbog fra hhv. det kommunale ressourceafklaringsforløb og fra den første måned i fleksjob, mm. I alt 11 sagsakter til rådighed.
…
Side 4, ... PFA Pension bemærker, at der er uoverensstemmelse:
Se ovenfor:
I mange tilfælde er det muligt for mig, at få den begyndende hovedpine til at forsvinde, ved at holde mig i ro, og intet foretage mig resten af dagen. Lykkedes det ikke, eller får jeg

hovedpine i løbet af natten, så resulterer det typisk i en sygedag. Dette ses tydeligt af min timeregistrering.

En del helligdage i maj har nedbragt hyppigheden af hovedpine, og jeg er blevet bedre til at stoppe med at arbejde, - inden jeg får hovedpine.

Side 5, ... PFA Pension bemærker ... at have overskud til at forsætte med at drive egen virksomhed ved siden af sit fleksjob:
Jeg har tre faste kunder, som har ønsket at 'beholde' mig, og som tilsammen belaster mig med 25 - 28 timer om året. Jeg tager fri fra mit fleksjob, eller arbejder færre timer i mit fleksjob, når jeg arbejder for dem. Dermed opnår jeg et uændret timetal per uge, og jeg undgår at ramme loftet for min arbejdsevne. Dette aftales fra gang til gang med min arbejdsgiver.
…
Vedr. min hjemmeside:
Jeg har ved udgangen af 2015 stoppet min Googles Adwords annoncering, og min hjemmeside er herefter gået fra at modtage +100 til 0 besøg pr. måned.
…
Side 6, ... 'Når der er gået fire timer' beskrev [værkstedsinstruktøren]:
[Værkstedsinstruktøren] husker forkert/er refereret forkert. Jeg har på intet tidspunkt været i stand til at arbejde i 4 timer under ressourceafklaringsforløbet, ej heller i mit nuværende fleksjob. Det er en fejl i progressionsrapporten. Dette underbygges af:

- Notaterne i min dagbog
- Den meget klare konklusion i progressionsrapporten (12 timer inkl. Pauser)
- Min arbejdsleder [supervisors] klare udtalelse til progressionsrapporten 'Tre timer dagligt, fire dagen om ugen er for [supervisor] at se, et passende timetal for [klageren].'
- Resultatet af fleksjob i perioden 1 april frem til i dag (primo september).

…
Side 7, ... På baggrund af de to arbejdsprøvninger .. at han var der 5 dage om ugen, 4 timer dagligt, dvs. 20 timers...:
Dette er forkert - og helt urimeligt spin.

Af min dagbog fremgår det:

Torsdag 27/11-14	9:00 – 11:30	Arbejde i prod. Værksted
Fredag 28/11-14	9:00 – 11:30	Arbejde i prod. Værksted
Weekend		Restituering
Mandag 1/12-14	9:00 – 12:00	Arbejde i prod. Værksted
Tirsdag 2/12-14	9:00 – 11:30	Arbejde i prod. Værksted
Onsdag 3/12	9:00 – 9:20 9:40 – 11:15	Møde på Kommunal kontorarb.plads Arbejde i prod. Værksted, stoppet p.gr.a. hovedpine.
Torsdag 4/12-14	9:00 – 12:00	Rundvisning på Kommunal kontorarb.plads begyndt på arbejde.
Fredag 5/12-14	8:30 – 9:30	Gået hjem efter 1 time, helt udkørt.

Af min dagbog fremgår det tydeligt, at jeg har haft én arbejdsuge på 5 dage, ugen 1/12 til 5/12, og at denne i alt talte 11 timer og 45 minutter - inklusive pauser.

PFA Pension under sig over, at kommunen ikke forlængede ressourceafklaringsforløbet, med henblik på at forsøge at forøge arbejdstiden.

Svar:
Ved den første fleksjobaftale blev brutto timetallet faktisk sat op fra de i progressionsrapportens anbefalede 12 timer, til 14 timer brutto per uge. Så Jobcenteret har faktisk gjort forsøg på at forøge timetallet. Den efterfølgende tid i fleksjobbet afslørede, at det ikke var muligt. Derfor blev timetallet sat ned per 1/8-16. Den fortsatte timeregistrering taler tydeligt for, at 12 timer inklusive pauser, dvs. effektivt 10 timer er rigtigt ramt af kommunen under afklaringsforløbet.
…
Side 8, ... indikerer at han fortsat driver en virksomhed
…
Jeg har i 2015 og i 2016 faktureret følgende antal timer i min egen virksomhed:
2015: 122 timer
2016 - 1/1 til 31/3: 26,0 timer

Parallelt med mit fleksjob har jeg faktureret følgende timer:
2016 -1/4 til 31/8: 5,5 timer - se vedlagte timesedler for juli og august.

Mit arbejde hos min nuværende arbejdsgiver slutter ved udgangen af december, men jeg har en ny aftale med et andet firma på hånden, med start 1 januar 2017.

Side 9, ... speciallægeerklæring, hvor vi har haft mulighed for at stille de spørgsmål..:
PFA skylder at svare på, hvorfor denne speciallæge ikke måtte udtale sig om min arbejdsevne. Ved undersøgelsen gennemgik lægen bl.a. mine dagbogsnotater fra både arbejdsprøvningen, og fra mit fleksjob for perioden 4 april til 14 maj 2016, som jeg havde medbragt til undersøgelsen."

I selskabets brev af 7/10 2016 til nævnet er det blandt andet noteret:

"Når PFA Pension indhenter erklæringer fra neuropsykologer eller speciallæger, er det vores praksis, at vi beder neuropsykologen/speciallægen om ikke at vurdere erhvervsevnen. Årsagen til dette er, at formålet med erklæringen er at få belyst forsikredes helbred/funktionsniveau igennem den objektive undersøgelse. Hvorvidt erhvervsevnen er nedsat i dækningsberettigende grad beror på selskabets vurdering, da oplysningerne skal holdes op imod forsikringsbetingelserne. Denne vurdering hverken skal eller kan lægen foretage, da han hverken kender forsikringsbetingelserne eller har de rette faglige (juridiske) kompetencer hertil.

Forsikrede gør gældende, at speciallæge … har haft 11 forskellige sagsakter til rådighed til udarbejdelsen af sin speciallægeerklæring.

Dette er korrekt, og speciallægen henviser også i sin erklæring til nogle af disse. Således henviser han f.eks. til de tidligere neurologiske speciallægeerklæringer i sin gennemgang af forløbet frem til den aktuelle erklæring. I samme afsnit beskriver speciallægen bl.a., at 'Tilstanden tiltog gradvis over de følgende år', hvilket han baserer på oplysninger fra forsikredes egen beskrivelse af skadeforløbet (bilag B2). I afsnittet om den aktuelle tilstand

oplyser speciallægen bl.a., at 'Aktuelt er der fortsat daglig hovedpine, der forværres ved skærmarbejde, der er det primære i hans jobfunktion. Efter en til to timers arbejde må han have en hvilepause' her henviser speciallægen til forsikredes dagbøger som 'dokumentation'. Speciallægen henviser også til Progressionsrapporten fra kommunen (bilag C4) som dokumentation for en effektiv arbejdstid på 10-12 timer om ugen, trods forsikrede i den ene arbejdsprøvning klarede mere end dette. PFA Pension må på denne baggrund lægge til grund, at speciallægeerklæringen i det væsentlige bygger på forsikredes egne oplysninger.

Forsikrede har fremsendt regnskaber for sin virksomhed, og i årene 2008 til 2015 har han haft følgende resultater i sin virksomhed:

	Årets resultat	Omsætning	Timer iflg. forsikrede
2008:	561.546 kr.	…	ca. 30-35
2009:	169.454 kr.	…	ca. 30
2010:	177.538 kr.	…	ca. 20
2011:	162.496 kr.	…	ca. 15-20
2012:	218.258 kr.	…	ca. 15
2013:	87.062 kr.	…	ca. 12-15
2014:	49.092 kr.	…	
2015:	72.648 kr.	…	

Forsikrede har i sin oversigt over sit skadesforløb (bilag B2) oplyst, at han i 2008 arbejdede 30-35 timer om ugen og i 2009 arbejdede ca. 30 timer om ugen, da hans erhvervsevne var faldet lidt. PFA Pension bemærker, at forsikredes resultat i virksomheden falder meget fra 2008 til 2009, trods den af forsikrede oplyste relativt lille ændring i erhvervsevnen. Forsikrede oplyser i sin oversigt over sit skadesforløb (bilag B2), at han i 2011 arbejder mellem 15 og 20 timer, og at han i 2012 nu kun kan arbejde 15 timer om ugen. På trods af dette er hans resultat for året steget fra 162.496 kr. til 218.258 kr. Fra 2012 til 2013 sker der en betydelig nedgang i årets resultat, det falder således fra 218.258 kr. til 87.062 kr., trods forsikrede oplyser, at hans erhvervsevne kun er faldet fra ca. 15 timer om ugen i 2012 til 12-15 timer om ugen i 2013.

På denne baggrund må det konkluderes, at der ikke synes at være en tæt sammenhæng mellem resultat og timetal, og at de lavere årsresultater de senere år derfor ikke dokumenterer en nedgang i erhvervsevnen, men kan skyldes mange andre forhold, f.eks. nedgang i kunder / ordrer, og/eller at forsikrede ikke trives med at arbejde som …
…
Forsikrede oplyser, at værkstedsinstruktør … husker forkert eller er refereret forkert. PFA Pension må umiddelbart gå ud fra, at oplysningerne vedr. arbejdsprøvningen i produktionsværkstedet er korrekte, da de beror på værkstedsinstruktørens egne observationer, og at de bør tillægges større bevismæssig værdi end forsikredes egne dagbogsnotater, da det må lægges til grund, at han ([værkstedsinstruktøren]) er objektiv, og at han til forskel fra forsikrede ikke er part i sagen.
…
Forsikrede oplyser, at han mener, at han skal sammenlignes med videnstungt ingeniørarbejde med meget skærmarbejde og henviser i den forbindelse til forsikringsbetingelsernes afsnit C, §1, stk. 5. PFA Pension gør opmærksom på, at forsikrede ikke har en faginvaliditetsdækning, og at vurderingen derfor skal være bredere. Der skal således lægges vægt på personer med 'lignende uddannelse og alder'.

Forsikrede oplyser, at ud af 3 timer bruger han 30 minutter på pauser. PFA Pension bemærker, at man i en almindelig arbejdsuge også indregner tid til frokostpause, og at mange herudover også holder nogle kortere pauser i løbet af dagen, det er der ikke noget ualmindeligt i.

Forsikrede oplyser, at han i 2015 har faktureret for 122 timer og i 2016 for perioden 1. januar til 31. marts har faktureret for 26,0 timer. 122 timer fordelt over 12 måneder er 10 timer om måneden. PFA Pension bemærker, at når forsikrede kun har faktureret for i gennemsnit 10 timer pr. måned, trods han selv kunne tilrettelægge sit arbejde som han ville, kunne det tyde på, at han mangler opgaver i sin selvstændige virksomhed, og at dette kan være forklaringen på det lave årsresultat.

PFA Pension bemærker i øvrigt, at forsikrede allerede nu har et nyt fleksjob på hånden, som han skal starte i efter nytår, når hans nuværende fleksjobkontrakt udløber.

PFA Pension fastholder, at det er udokumenteret, at der skulle være sket en forværring af forsikredes tilstand, siden han arbejdede 30-37 timer om ugen og henviser i øvrigt til vores svar af 26. august 2016."

Klagerens advokat har i brev af 28/10 2016 til nævnet blandt andet anført:

"**Vurderingsgrundlaget - erhvervsevnetabet efter forsikringsvilkårene:**

Erhvervsevnevurderingen efter forsikringsvilkårene for forsikringer for tab af erhvervsevne er i modsætning til erstatningsansvarsloven §§ 5-7 en medicinsk baseret vurdering.

Der indgår således først og fremmest en vurdering af, om skadelidte/forsikringstageren har medicinske forhold, der begrunder den funktionsnedsættelse, som angives.

Derfor er klager heller ikke enig i, at indklagede har bedt de medvirkende speciallæger om at undlade en konklusion og vurdering af arbejdsevnen.
…
De erklæringer der foreligger, må derfor, i det omfang der overhovedet kan være tvivl, fortolkes til klagers fordel.

De erklæringer der er indhentet uden konklusion beskriver alle det samme - at der er væsentlige helbredsmæssige problemer, og at der er overensstemmelse mellem de objektive fund og de fremsatte subjektive klager.

Skaden er af en sådan karakter, at de begrunder den først i egen virksomhed, siden i afklaringsforløbet og endeligt den i ansættelsen i fleksjob konstaterede erhvervsevnenedsættelse til under 12 timer effektivt pr. uge.
…
Kommunal arbejdsprøvning:

Indklagede gør endvidere gældende, at arbejdsafklaringen i kommunen viser en arbejdskapacitet på over 12 timer pr. uge.

Der henvises til en del af den kommunale progressionsrapport med oplysninger fra værkstedsinstruktør … om, at klager kunne klare ca. 4 timer pr. fremmødedag.
…
For det første var klager der ikke 4 timer om dagen.

…
Spørgsmålet om eventuel diskrepans mellem progressionsrapportens endelige konklusion om maksimal arbejdskapacitet på 12 timer pr. uge med skånehensyn og [værkstedsinstruktørens] vurdering har også været forelagt kommunen.

Der vedhæftes e-mailkorrespondance mellem kommunen og klager herom.

Som det fremgår, mener kommunen ikke, at der er tale om en diskrepans, men det som [værkstedsinstruktøren] har registreret er et faktisk fremmøde (som klager dog, som ovennævnt, ikke er helt enig i), men der var ikke mulighed for at være effektiv i alle timerne, hvorfor den effektive arbejdstid er mindre - maksimalt 3 timer.

Det skal videre fremhæves, at det af progressionsrapporten fremgår, at der skete en progression i tilstanden, da man øgede fremmødet fra 9 til 12 timer, så det er udenfor tvivl, at 12 timer er det maksimale, og enhver forøgelse heraf vil få uforholdsmæssige store konsekvenser for helbredet og funktionsevnen.
…
Når man fremmøder maksimalt 3-4 timer, er det ikke forventeligt, at det er frokostpauser. Det er fremmøde fra kl. 8-9 til middag.

De pauser der var, var heller ikke med henblik på at spise frokost, men blev brugt til at hvile og restituere for at klare de 3-4 timer.

Oplysninger om arbejdsindsat og resultat i egen virksomhed:

Indklagede gør gældende, at resultaterne i egen virksomhed afspejler en afmatning på arbejdsmarkedet, eller at klager ikke længere havde lyst til at arbejde eller var god til at arbejde indenfor hans område.

Denne konklusion er uunderbygget.
…
Fra før skaden omkring kr. 600.000 er omsætningen, inden klager holdt op, faldet til omkring kr. 100.000.

Nedgangen i omsætningen er således omkring 75-80 % og nedgangen i tid er fra +37 timer til maksimalt 12 timer med udbredte skånehensyn, som det var muligt, når man arbejdede i egen virksomhed.

Skaden medførte, at arbejdet ikke kunne udføres, udover i korte perioder, navnlig fordi der er meget PC-arbejde og koncentrationskrævende arbejde, der forværrede generne.

Derudover havde skaden også den indflydelse, at klager ikke kunne vedligeholde kunderne, foretage opsøgende arbejde m.v., som en anden del af en forudsætning for virksomheden. Den meget betydelige omsætningsnedgang har intet at gøre med afmatning i markedet, eller at klager pludseligt efter mange år ikke skulle være god til sit arbejde, uden at det havde noget med skaden at gøre.

Resultaterne i virksomheden viser klart, at klager forsøgte at hænge i.
…
Det må endvidere bemærkes, at det synes cirkulært, at indklagede på den ene side anfører, at erhvervsevnen målt i arbejdstid og indkomst skal være nedsat til under halvdelen, henholdsvis 2/3, og på den anden side, hvis der konstateres en indkomstnedgang eller

timenedgang svarende hertil, så konkluderer man, at det må skyldes andre forhold og ikke de fysiske skader, men afmatning eller at klager ikke længere var god til sit arbejde.

Det synes svært med den opfattelse at se, hvorledes et erhvervsevnetab så skal konstateres.

Der henvises i øvrigt til bilag 16, hvor klager nærmere har redegjort for sammenhængen mellem omsætning, indtjening og arbejdsevne og udnyttelse af denne i perioden fra 2003 til 2014.

Her vil man kunne se, at antallet af kunder/opgaver i 2004 var 8 og i 2015 5.

Hver opgave for en kunde kan variere fra kr. 3.000 til kr. 46.000. Det kræver derfor et større antal kunder for at opretholde en virksomhed og for at have et statistisk sikkert grundlag for en regnskabsanalyse. Med så få kunder, er udsvinget meget stort.
…
Grundlaget for erhvervsevnevurderingen:
…
Ingeniørarbejdet i dag er et arbejde, der hovedsagligt foregår bag en PC. Det er koncentrationskrævende.

Alle elementerne i et arbejde for en ingeniør med min klients uddannelse vil derfor indebære de belastninger, der også har været i forbindelse med min klients arbejde i egen virksomhed.

Stillesiddende PC baseret arbejde, der er koncentrationskrævende, medførte en forværring efter 1-2 timers arbejde i en sådan grad, at arbejdet måtte stoppe.

Selvom den generelle erhvervsevnevurdering ikke beror alene på det konkrete arbejde, klager derfor havde, så er vurderingen i de lægelige akter beskrivende for alle relevante arbejdsfunktioner min klient, som ingeniør havde/ville få, også indenfor andre dele af ingeniørarbejdet.

Arbejdsevnen vurderet i eget arbejde og senest i den kommunale arbejdsprøvning og ansættelse i fleksjob er derfor retvisende for vurderingen af den generelle erhvervsevne.

Ved vurderingen af den generelle erhvervsevne må endvidere indgå, at en ingeniør med min klients anciennitet og geografiske forhold er i en højindkomstgruppe med en indkomst på mellem kr. 700.000 til kr. 1.000.000 pr. år.

Dette skal sammenholdes med, at indkomsten i sidste omsætnings år, som selvstændig, var under kr. 100.000 og lønnen i fleksjob, er en nedgang i indkomst på mere end 2/3 og en nedgang i tid på mere end 2/3.

Konklusion:

Resultaterne fra den kommunale afklaring, arbejde i egen virksomhed og arbejde i fleksjob er konsistente og viser en arbejdskapacitet maksimalt 12 timer med skånehensyn.

Omsætningen/indtjeningen er faldet til under 2/3, og de lægelige akter viser konsistent, at de begrænsninger klager har som følge af de helbredsmæssige forhold stemmer fuldt overens med hans forklaring om hans subjektive gener og hans begrænsninger, herunder

at der sker en sådan helbredsmæssig forværring efter ca. 2 timers arbejde, at klager ikke kan arbejde videre uden restituering og pauser.

Erhvervsevnen må i forhold til arbejdet som ingeniør og med den indtjening som ingeniører har med samme anciennitet og geografiske forhold anses for nedsat med mindst 2/3, og der er derfor ret til fuld præmiefritagelse og ydelser, subsidiært nedsat til mindst halvdelen, og dermed ret til ydelser i overensstemmelse herom.

Det har været relevant at indhente en speciallægeerklæring fra speciallæge …, navnlig når indklaget ikke har villet medvirke, og navnlig når indklaget ikke har villet medvirke til, at der kom en medicinsk konklusion af relevans for sagen."

Af selskabets brev af 17/11 2016 til nævnet fremgår blandt andet:

"PFA Pension gør opmærksom på, at erklæringer fra speciallæger og neuropsykologer ikke har til formål, hverken at afgøre sagen, eller at efterprøve PFA Pensions afgørelse. Erklæringerne har til formål at belyse forsikredes helbredstilstand og funktionsevne, og er - sammen med de øvrige oplysninger i sagen - et moment ift. PFA Pensions vurdering af erhvervsevnen. En speciallæge eller neuropsykolog kan ikke forventes at have det nødvendige kendskab til hverken PFA Pensions forsikringsbetingelser eller Ankenævnets og domstolenes praksis på området. Speciallæger og neuropsykologer skal således alene udtale sig om henholdsvis det medicinske og neuropsykologiske - og ikke det juridiske. I den konkrete speciallægeerklæring fra …, som forsikredes advokat har indhentet, har speciallægen således heller ikke været bekendt med det relevante sammenligningsgrundlag, hvilket jo er en del af aftalen mellem PFA Pension og forsikrede (forsikringsbetingelserne). Dette er formentlig årsagen til, at … (alene) har vurderet forsikrede i forhold til hans arbejde som ingeniør, hvilket er en for smal vurdering, når det er forsikredes generelle erhvervsevne der skal vurderes.
…
Det bestrides også, at de foreliggende erklæringer, hvor der kan være tvivl, skal fortolkes til forsikredes fordel. Når der ikke foreligger objektive fund, der kan forklare et væsentligt erhvervsevnetab, er bevisbyrden vanskeligere at løfte for forsikrede, men det ændrer ikke ved, at det er forsikrede, der har denne bevisbyrde.

Forsikredes advokat gør gældende, at 'de erklæringer der er indhentet uden konklusion' beskriver væsentlige helbredsmæssige problemer og vurderer, at der er overensstemmelse mellem de objektive fund og de fremsatte klager.

For så vidt angår erklæringen fra speciallæge i neurologi … (forsikredes bilag 21) beskriver den normale forhold bortset fra indskrænket bevægelighed i rygsøjlen, samt fremskudt hage og en abrupt cervicothoracal overgang. Speciallægen forholder sig ikke ikke i erklæringen til, hvorvidt der er sammenhæng mellem de objektive fund og de fremsatte klager, men drager sin konklusion på baggrund af 'Forløbet og eksplorandens symptombillede/gener og afklaring foretaget i kommunen'.

For så vidt angår erklæringen fra neuropsykolog … (forsikredes bilag 14) konkluderer denne, at 'Testresultatet er foreneligt med et postcommotionelt syndrom med lette kognitive symptomer'. Det er PFA Pensions vurdering, at lette kognitive symptomer ikke begrunder et erhvervsevnetab på halvdelen eller mere.

Forsikredes advokat anfører, at 'Skaden er af en sådan karakter, at de begrunder den først i egen virksomhed, siden i afklaringsforløbet og endeligt den i ansættelsen i fleksjob konstaterede erhvervsevnenedsættelse til under 12 timer effektivt pr. uge.'

PFA Pension bemærker, at forsikrede efter det af forsikrede selv oplyste slog hovedet mod en hylde i 2003, og han har oplyst (forsikredes bilag 18), at der hverken var ledsagende bevidstløshed eller kvalme. Forsikrede har i adskillige år efter hovedtraumet, faktisk frem til 2009, været i stand til at arbejde omkring eller over 30 timer om ugen, og der er ingen lægelig forklaring på, hvorfor forsikrede (pludselig) ikke længere ser sig i stand til dette.

…

Kommunal arbejdsprøvning

Forsikredes advokat skriver, at PFA Pension vurderer, at forsikrede kan arbejde 4 timer dagligt svarende til 16 timer om ugen.

PFA Pension gør opmærksom på, at der af akterne fra … Kommune ikke er oplysninger der tyder på, at der har været fridage/restitutionsdage under arbejdsprøvningen i værkstedet, og PFA Pension lægger derfor til grund, at forsikrede har haft et fremmøde 5 dage om ugen, svarende til omkring 20 timer om ugen. Intet konkret understøtter, at de faktiske forhold skulle afvige fra dette. Havde dette været tilfældet, må man formode, at dette var oplyst i akterne.

…

Når forsikredes advokat skriver, at forsikrede kun var effektiv i 3 ud af 4 timer, stemmer det i øvrigt ikke overens med den beskrivelse [værkstedsinstruktøren] giver i akterne fra kommunen. [Værkstedsinstruktøren] oplyser således (bilag C4), at han kun så forsikrede holde kortere pauser f.eks. for at skænke en kop kaffe og han oplyser, at forsikredes arbejdstempo lå over middel, og at han var 'meget effektiv'.

Forsikrede har vedlagt korrespondance mellem sig selv og … Kommune. … fra … Kommune skriver:

'At du i værkstedet formåede at være der fire timer er helt korrekt ifølge [værkstedsinstruktørens] optegnelser.' og 'Der er således forskel på konklusionen og på delelementerne, der ledte frem til den. Giver det mening?'

PFA Pension bemærker, at … Kommune fastholder, at forsikrede formåede at være i værkstedet i 4 timer.

Vi bemærker også, at kommunen skriver, at der er forskel på konklusionen i kommunens rapport og delelementerne. Med andre ord har kommunen - uvist af hvilken grund - tillagt arbejdsprøvningen i værkstedet mindre vægt end arbejdsprøvningen på [kommunal kontorarbejdsplads] og forsikredes dagbogsnotater, til trods for, at arbejdsprøvningsforløbet i værkstedet tyder på et væsentlig bedre funktionsniveau. Det er PFA Pensions vurdering, at kommunens samlede konklusion på arbejdsprøvningen (bilag C4, Progressionsrapporten s. 2) ikke er retvisende, når den kommer frem til, at forsikrede i begge arbejdsprøvningsforløb havde en maksimal ydeevne på 12 timer, da denne konklusion er i direkte modstrid med [værkstedsinstruktørens] optegnelser, og det er på den baggrund vores vurdering, at kommunens samlede konklusion ikke udgør dokumentation for et erhvervsevnetab på halvdelen eller mere.

PFA Pension bemærker i øvrigt, at … Kommune (bilag C4, side 3) skriver 'Der gøres opmærksom på, at [klageren] fortsat, som da han blev selvstændig i 2006, fremviser 12 timers arbejdsevne, og at han fortsat benytter samme terme om egne evner som i beskrivelserne fra 2006'. Om job oplyses endvidere 'Egen konsulentvirksomhed, som fortsat drives 12 timer ugentligt.'

…

Selvstændig virksomhed

Forsikredes advokat skriver, at PFA Pension gør gældende, at resultaterne i forsikredes virksomhed afspejler en afmatning på arbejdsmarkedet, eller at forsikrede ikke havde lyst til at arbejde, eller ikke var god til at arbejde inden for sit område.

Dette er absolut ikke korrekt fremstillet af forsikredes advokat. Det PFA Pension henleder opmærksomheden på er det svært bestridelige forhold, at når en virksomheds omsætning eller overskud falder, er den eneste mulige forklaring herpå ikke, at virksomhedens ejer har fået nedsat erhvervsevnen. Dette kan skyldes mange faktorer såvel internt som eksternt som fx uhensigtsmæssige ændringer i driften eller generelle markedsmæssige forhold, der har en negativ indvirkning på virksomhedens drift / afsætningsmulighederne (øget konkurrence, finanskrise etc.).

Forsikredes advokat oplyser, at hver opgave for en kunde kan variere fra kr. 3.000 til kr. 46.000, og at det derfor kræver et større antal kunder for at opretholde en virksomhed og at med så få kunder (8 i 2004 og 5 i 2015), er udsvinget meget stort.

Forsikredes advokat påpeger i sit svar til Ankenævnet selv en potentiel relevant eller afgørende faktor for omsætningsnedgangen: Forsikrede har en virksomhed med meget få kunder, og han og hans omsætning er derfor langt mere sårbar overfor og afhængig af den enkelte kunde, end hvis han havde en større kundekreds. Mister forsikrede en større kunde, kan det have stor betydning for hans omsætning. Hertil kommer, at indtjeningen pr. ordre er meget svingende, hvilket også gør indtjeningsgrundlaget meget usikkert. Forsikrede oplyser således også i sin mail af 7. april 2014 (bilag C4, Journalrapport s. 7 af 8) at 'Min konsulentforretning går dårligt for tiden, så jeg vil kunne tage f.eks. en måned ud til en arbejdsprøvning'. PFA Pension bemærker, at dette tyder på, at forsikrede mangler ordrer i sin virksomhed.

Forsikrede har således ikke ved fremlæggelse af sine regnskaber dokumenteret en sammenhæng mellem sin omsætning og sin helbredstilstand og/eller erhvervsevne, og det dokumenterer således ikke, at hans erhvervsevne er nedsat i dækningsberettigende grad.

Konklusionen på ovenstående er, at forsikredes indtægtsniveau i virksomheden ikke nødvendigvis afspejler hans erhvervsevne, - og at der på baggrund af det moment på ingen måde er belæg for at konkludere, at hans erhvervsevne er nedsat i dækningsberettigende grad.

Forsikredes advokat skriver, at PFA Pension har anført, at erhvervsevnen målt i arbejdstid og indkomst skal være nedsat til under halvdelen. PFA Pension har ikke udtalt dette, og vi er heller ikke enige heri: Den helbredsmæssige erhvervsevne skal være nedsat til under halvdelen, men den skal vurderes mere bredt end den faktiske arbejdstid - lavt timetal er ikke nødvendigvis ensbetydende med lav erhvervsevne. Tilsvarende skal indtjeningsevnen være nedsat til under halvdelen - og indtjeningsevnen er ikke kun et spørgsmål om faktisk indtægt men EVNEN til at tjene penge. En lav indtægt er således heller ikke nødvendigvis ensbetydende med lav erhvervsevne, men kan have mange andre årsager."

Klagerens advokat har i brev af 21/12 2016 til nævnet blandt andet bemærket:

> "Det har stedse været PFA Pensions opfattelse, at min klient har kunnet arbejde omkring 20 timer pr. uge, og at afklaringsforløbet i kommunen også har vist dette.
>
> Der er navnlig blevet henvist til citater vedrørende forløbet i værksted og udtalelser fra værkstedsleder [værkstedsinstruktøren].
>
> I den anledning har jeg haft forelagt 4 spørgsmål for kommunen til besvarelse.
>
> Jobcenter …s brev af 20. december 2016 med spørgsmålene og svarene vedhæftes.
>
> Jeg vedhæfter i øvrigt tillige de konkrete registreringer fra [værkstedsinstruktøren] vedrørende min klients fremmøde og arbejdstid i afklaringsforløbet.
>
> Det er disse oplysninger, som kommunen nu bekræfter – [klageren] har været i afklaring i værkstedet fra kl. 09.00 til 11.30, det vil sige 2,5 time pr. dag, og konklusionen er, at det maksimalt er en arbejdskapacitet på 12 timer pr. uge, jfr. kommunens besvarelse af spørgsmål 3, og at det formentlig er for højt sat, men under alle omstændigheder er resterhvervsevnen under 1/3.
>
> Opsummerende er opfattelsen derfor følgende:
> …
> Der er således en overensstemmelse mellem det forløb, der har været op til ansøgningen om kommunal støtte, den kommunale afklaring, tilkendelse af fleksjob og resultatet og erfaringen indhøstet, siden [klageren] er indtrådt i fleksjob.
>
> Konklusionen er, at han ud fra de helbredsmæssige forhold, hvilket også er dokumenteret i foreliggende speciallægeerklæringer, ikke arbejder og ikke kan arbejde mere end højest 10-12 timer pr. uge.
>
> Hans indtjening er betydeligt faldet til under 1/3 af den normale indtægt for en person med [klagerens] uddannelse, erfaring og erhverv indenfor samme geografiske område.
>
> Der vedhæftes udskrift fra ...com, der viser, at lønnen gennemsnitlig er kr. 64.417 pr. måned for en …ingeniør med [klagerens] erfaring.
>
> PFA Pensions vurdering hviler desuden på et faktisk forkert grundlag, herunder fejlfortolkning og forståelse af denne kommunale afklaring og afgørelse.
>
> På denne baggrund og på baggrund af de yderligere indhentede lægelige oplysninger, ikke mindst de to speciallægeerklæringer, må [klagerens] erhvervsevne, såvel efter en konkret, som efter en generel, vurdering anses for nedsat på grund af helbredsmæssige forhold til under 1/3 af fuld erhvervsevne/indtjeningsevne."

Selskabet har i brev af 4/1 2017 til nævnet blandt andet anført:

> "PFA Pension fastholder, at følger efter hjernerystelse (hvis der er tale om dette) sædvanligvis bliver bedre med tiden og at forløbet derfor er atypisk og ikke forventeligt. Vi bemærker i den forbindelse, at der var tale om et ret beskedent hovedtraume. For så vidt

angår 'smertesyndrom' er dette et begreb der kan dække over meget forskelligt, og PFA Pension vil derfor afholde sig fra at forsøge at komme med bud på et generelt forløb. Vi finder, at det er en udokumenteret påstand fra forsikredes advokats side, at 'smertesyndrom' er en tilstand der generelt forværres.

PFA Pension fastholder, at de foreliggende speciallægeerklæringer ikke dokumenterer, at forsikredes erhvervsevne skulle være nedsat i dækningsberettigende grad.

Forsikredes advokat henviser til lønstatistikker for …ingeniører, og PFA Pension må igen gøre opmærksom på, at det er den generelle erhvervsevne der skal vurderes, hvorfor vurderingen i forhold til …ingeniørfaget er for smal.

Forsikredes advokat fremlægger nye oplysninger fra … Kommune vedr. forsikredes arbejdsprøvning. PFA Pension vurderer ikke, at disse oplysninger ændrer ved erhvervsevnevurderingen. Vi fastholder, at der ikke i sagen ses en lægelig forklaring på forsikredes oplyste nedgang i arbejdstid. De foreliggende speciallægeerklæringer (forsikredes bilag 18 og 21) beskriver og dokumenterer således ikke helbredsmæssige problemer, der kan begrunde et erhvervsevnetab på halvdelen eller mere."

Nævnet er blevet forelagt en kopi af sagens bilag, og et uddrag heraf er gengivet nedenfor.

I en neuropsykologisk udtalelse af 21/10 2013 er det blandt andet noteret:

"Subjektive klager:
Sine nuværende gener vil han retrospektivt tidsfæste i klar sammenhæng med hovedtraumet og beskrive som øget trætbarhed, besvær med at følge handling i tv, hovedpinetendens, udmattelse ved alt koncentrationskrævende, anstrengt multitasking med tendens til forglemmelser, søvnbehov øget til 10 timer i døgnet - en middagslur, og undvigelse af socialt samvær så vidt muligt. Selv om han 'fysisk' er i alders svarende stand, føler han sig alligevel alment fysisk og psykisk '20 år ældre'.
…
Sammenfatning og konklusion:
…
Behandlingsmæssigt har han virkning af antidepressiv medicin i beskeden dosis, men har ikke hverken før eller efter uheldet haft behov for egentlig psykologisk eller psykiatrisk behandling.

Ved undersøgelsen i dag fremtræder [klageren] i neutralt stemningsleje, uden dramatik eller appel, og samarbejder relevant i testafdelingen. Stundom forekommer koncentrationen anstrengt med langsomt fungerende omstilling, uden at der dog er tale om et gennemgribende symptom. I nogle tests ses normal koncentration, i andre middelsvære vanskeligheder. Undersøgelsen viser ingen fokale kognitive svigt, der er ingen tegn på egentlig hukommelsessvækkelse, der er grundlæggende normal abstraktionsevne og logisk-analytisk funktion, dvs, bortset fra udtrætning, der relativt hurtigt; dvs. allerede inden for den første times tid, indtræder og da i væsentlig grad nedsætter præstationsevnen. Testresultatet er foreneligt med et postcommotionelt syndrom med lette kognitive symptomer; og som forløbet har været uden bedring; tværtom, af tilstanden i flere års tid nu, er det mit skøn, at man må regne med, at tilstanden er blivende. Det er vanskeligt også at sige, hvornår tilstanden specifikt er stationær, men det må skønnes, at der ikke er specifikke

> psykologisk behandlingsmuligheder, og at ændrede arbejds- eller sociale forhold næppe heller vil have nogen afgørende effekt. Min umiddelbare vurdering vil da være, at [klageren] bedst kan varetage sine hidtidige arbejdsopgaver på nedsat tid og tilrettelagt med mulighed for jævnlige pauser."

Klagerens praktiserende læge har i en statusattest af 1/5 2014 til kommunen blandt andet anført:

> "Han kan ikke arbejde fuld tid.
> Ser ingen specifikke behandlingsmuligheder. Tilstanden er vist varig over en lang årrække. Med alder endda en vis dekompensering med yderligere nedsat arbejdsevne.
> Omplacering til andet erhverv ved omskoling forefalder umiddelbart urealistisk, idet omskolingen vil udgøre en provokerende faktor.
> Skånebehov er betydelig nedsat arbejdstid. Jeg ser ikke umiddelbart nogen intervention eller behandling der kan øge hans arbejdsevne. Det samme skønnede neuropsykologen."

I en lægeattest af 26/6 2014 til det kommunale rehabiliteringsteam har klagerens praktiserende læge blandt andet angivet:

> "2.3 Særlige hensyn
> …
> Det eneste hensyn jeg kan se som relevant er nedsat arbejdstid
> …
> 2.4 Lægens kommentarer til patientens opfattelse af eget helbred
> …
> Pts ønske om at fortsætte sin konsulentvirksomhed med ca. 12 timer om ugen virker som en fornuftig løsning set i relation til sygdomsforløbet.
> Ny uddannelse eller tilsvarende vil ikke bedre hans funktionsevne."

På baggrund af møde den 21/8 2014 i det kommunale rehabiliteringsteam, blev der udarbejdet en indstilling, hvoraf det blandt andet fremgår:

> "Teamet vurderer overordnet, at [klagerens] arbejdsevne (i relation til vurdering af arbejdsevne i sager om tilskud til selvstændigt erhvervsdrivende jf. beskæftigelsesindsatslovens § 70g) er nedsat til halvdelen eller derunder. Der lægges vægt på de ovennævnte helbredsmæssige oplysninger og at det arbejde der udføres i virksomheden kræver høj grad af koncentration der er uforeneligt med de helbredsmæssige forhold som beskrevet i længere tid ad gangen.
>
> Teamet finder dog ikke, at [klageren] har udført arbejde i væsentligt omfang (min. 30 t/u) i sin virksomhed i minimum 12 mdr. indenfor de sidste 24 mdr. som forudsat ved visitation til ordningen. Teamet peger derfor ikke på at jobcentret skal visitere til tilskud til selvstændigt erhvervsdrivende.
>
> Teamet vurderer, at det ikke er klarlagt hvorvidt [klagerens] arbejdsevne kan anvendes i større grad indenfor et erhverv / fag hvor arbejdet ikke stiller krav til koncentration og som er mere rutinepræget. Der kan således ikke siges noget om hvorvidt arbejdsevnen er varigt og væsentligt nedsat (til halvdelen eller derunder) i ethvert erhverv som forudsat ved visitation til fleksjobordningen.

Teamet peger derfor på, at der bør ske en praktisk klarlæggelse af arbejdsevnen efter den almindelige beskæftigelsesindsats før teamet kan lave en indstilling om retten fleksjob."

Klageren var i ressourceafklaring i perioden fra 26/11 2014 til 9/1 2016 og i en udateret progressionsrapport er det blandt andet noteret:

"**Barrierer:**
[Klageren] har helbredsmæssige barrierer i forhold til arbejdsmarkedet. Qua sin diagnose af post commutioneltsyndrom, har [klageren] skånebehov, som vurderes er gælde for alle type erhverv.
De er som følger:
Reduceret og fleksibel tid
Varierende arbejdsopgaver
Mulighed for selv at planlægge arbejdsopgaver
Mulighed for varierende arbejdsstillinger
Mulighed for varierende arbejdsopgaver
Mulighed for at afholde pauser efter behov
Ingen stressprovokerende faktorer
Ingen tunge løft

Ovenstående skånebehov blev udvist under forløbet. Til trods herfor lykkedes det ikke at knytte [klageren] mere end maksimalt 12 timer ugentligt til en arbejdsplads fordelt på fire hverdage.
…
Udviklingsmål/konklusion:
Det er set under forløbet, at [klagerens] skånebehov ikke er knyttet til en særlig funktion.

[Klageren] er således blev afprøvet i såvel montage opgaver i Produktionsværksted som i lettere kontorfunktioner ved [kommunal kontorarbejdsplads]. I begge henseender var [klagerens] maksimale ydeevne udnyttet ved 12 timer ugentligt til trods for, at skånehensyn blev opfyldte.
…
Fra 4. december 2014 frem til 9. januar 2015 var [klageren] tilknyttet … ved [kommunal kontorarbejdsplads]. Perioden indeholdt juleferie, og [klageren] var tilknyttet kontaktperson … Der blev under forløbet afholdt samtaler.
[Klageren] var tilknyttet afdelingen fire dage om ugen med en ugentligt restitutionsdag

Kontaktperson … tilkendegav ved forløbets afslutning, at kolleger og afdelingen ved [kommunal kontorarbejdsplads] har været glad for at have haft [klageren] i forløb.

[Klageren] har primært varetaget ind scanning af sager med … oplysninger til arkivering i programmet … har han foretaget mødebooking for afdelingen.
[Klageren] har arbejdet med diverse regneark, og det blev set, at [klageren] ikke formåede at varetage koncentreret skærmarbejde i tre timer.
Tværtom blev det observeret på [klagerens] kropssprog, koncentrationsevne, etc., at der var behov for afvekslende arbejdsopgaver.
…
Afsluttende beskriver …, at det blev bemærket, at [klageren] fysisk så træt ud efter tre-fire timer, hvorfor hun ikke ønskede at beholde ham længere på arbejdspladsen.
Tre timer dagligt, fire dagen om ugen er for … at se, et passende timetal for [klageren].

…
Borgerens samlede helbredstilstand, mestringsevne og afprøvede skånehensyn under forløbet i [jobcentret]:

Det er set under forløbet, at [klageren] formår at mestre sin hverdag ud fra de præmisser, hans nuværende helbred sætter.

Det ses i de lægelige oplysninger, at [klagerens] helbredsmæssige status er stationær, og der er ej heller set en progression - endsige regression under forløbet. Samlet synes [klagerens] helbredsmæssige tilstand derfor at stemme overens med det i den lægefaglige akter angivne situation.

Der er under forløbet vist hensyn til hans skånebehov. Til trods herfor lykkedes det ikke at knytte [klageren] til arbejdspladsen i mere end 12 timer med varierende arbejdsopgaver."

På baggrund af et nyt møde den 26/3 2015 i det kommunale rehabiliteringsteam fremkom en ny indstilling, hvori det blandt andet er konkluderet:

"Rehabiliteringsteamet indstiller på baggrund af de til mødet fremkomne oplysninger samt sagens oplysninger i øvrigt til, at arbejdsmarkedsafdelingen visiterer til fleksjob.

Der lægges vægt på, at det har været forsøgt at fastholde [klageren] i almindelig beskæftigelse gennem et løbende justeret forløb i [jobcentret] (26.11.2014 - 9.1.2015).

Hertil lægges vægt på, at sagens lægelige oplysninger - særligt … af 26.6.2014.

På baggrund af ovennævnte oplysninger skønnes der ikke, at være grundlag for yderligere udvikling af [klagerens] arbejdsmæssige ressourcer.

[Klageren] forventer ikke selv, at arbejdsevnen kan udvikles yderligere i forhold til det aktuelt præsterede under seneste erhvervsmæssige forløb.

Samlet finder rehabiliteringsteamet, at [klagerens] arbejdsevne varigt og væsentligt nedsat og at han opfylder betingelserne for tildeling af fleksjob.

Der peges på arbejde - eks. indenfor hidtidigt fagområde - uden fysisk belastning og med begrænset fremmøde."

Af en neurologisk speciallægeerklæring af 28/4 2016 indhentet af klageren fremgår blandt andet:

"**Den aktuelle tilstand:**

Aktuelt er der fortsat daglig hovedpine, der forværres ved skærmarbejde, der er det primære i hans jobfunktion. Efter en til to timers arbejde må han have en hvilepause (bilag 10 og 11), fordi koncentrationen svigter og han får hovedpine. Således er den effektive arbejdstid 10 til 12 timer per uge (bilagene 2, 8 og 9). Pga. den reducerede arbejdstid har [klageren] været igennem et kommunalt rehabiliteringsforløb (bilag 8) og et afklaringsforløb, hvor arbejdsevnen og fremtidige muligheder er særdels velbelyste (bilag 9). Der er etableret en flexjobordning med start april 2016, der estimerer det ugentlige effektive time-

tal til 12 med vide rammer for at indlægge pauser i arbejdsdagen. [Klageren] vurderer selv, at han maksimum kan arbejde 10 til 12 timer per uge (bilag 11). Han er i praksis ophørt med sin selvstændige konsulentvirksomhed fra og med den 1. april 2016.
I det daglige er der i den forgangne periode også sket markante ændringer i [klagerens] funktionsniveau. Han var før hovedtraumet aktiv motionist med skiture og løb. Motionen er nu begrænset til spadsereture. Han har prøvet at løbe, men det udløser hovedpine og utilpashed. Han kan ikke længere læse som før og han kan slet ikke arbejde ved PC hjemme som han kunne før. Hvis han presser sig fysisk såvel som mentalt, hævner det sig dagen efter, hvor han må tage en 'off dag'.
…
Columna cervicalis: findes med normal bevægelighed ved fleksions- ekstensionsbevægelser. Kan frit dreje hovedet mod højre og venstre. Der er ubetydeligt ømme nakkefæster ved palpation af den paravertebrale muskulatur og ingen triggerpoints. Foramen kompressionstest er negativ (normalt).
…
Konklusion:

Det drejer sig om en nu …-årig mand, der i december 2003 pådrager sig et lettere hovedtraume ved at slå hovedet mod en hyldekant. Ingen ledsagende bevidstløshed, kvalme eller opkastninger, således som det ellers klassisk ses ved hjernerystelse. Der er efterfølgende fundet normale neurologiske forhold. Imidlertid har undersøgte symptomer der tidsmæssigt kan henføres til hovedtraumet. Symptombilledet som det er beskrevet i dette tilfælde er klassisk for det postcommotionelle syndrom (symptomkompleks). Disse gener kan man godt se hos nogle personer efter selv et moderat hovedtraume og uden der har været de klassiske symptomer på hjernerystelse (bevidstløshed, kvalme og opkastninger). Der er ved dagens undersøgelse ingen objektiviserbare neurologiske udfaldssymptomer.

Skadelidtes begrænsninger mht. erhvervsevne må anses for betydelige og svarer ganske godt til det, der er angivet i aftalen om flexjob. Forsøger skadelidte at presse sig udover denne arbejdstid, vil han givet opleve en forværring af symptomerne. Man må således vurdere, at skadelidtes arbejdsevne er reduceret til omkring 1/3 af en 37-timers arbejdsuge.

Der er næppe udsigt til bedring af prognosen uanset behandling eller rekonvalescens, når man tager tilstandens varighed siden 2003 i betragtning.

Tilstanden er varig uden udsigt til bedring. Tilstanden må anses for at være direkte forårsaget af ulykken.

Jeg har arrangeret, at skadelidte får foretaget CT scanning af hjernen mhp. at udelukke andre årsager til skadelidtes symptomer, men det vil næppe medføre ændring af min konklusion. Scanningen foretages d. 19. maj 2016 og en beskrivelse vil som tillæg blive eftersendt snarest derefter."

I en neurologisk speciallægeerklæring af 23/5 2016 indhentet af selskabet er det blandt andet anført:

"**Aktuelle klager i ikke prioriteret rækkefølge**
1. Hovedpine. Udløses af koncentrationskrævende opgaver så som læsning, ved bilkørsel, hvis han er i selskab med flere på en gang og ved kontorarbejde. Indtræder på den måde at eksploranden mærker i forbindelse med ovennævnte udløsende

faktorer en tunghed og træthed i hovedet og vågner herefter klokken 04.00 typisk hvorefter hovedpinen holder sig til næste eftermiddag. Eksploranden indtager Panodil ved debut og typisk ved middagstid, hvorefter hovedpinen klinger af, men efterlader en øget træthed de næste ca. 24 timer. Hovedpinen er pandebeliggende, trækker primært ned i venstre, men også senere i højre tinding og der kan i sjældne tilfælde være ganske let kvalme, men der er ingen ledsagefænomener i øvrigt. Eksploranden har siden job start den 4. april 2016 haft hovedpine at nævnte type ca. 4 gange. Angiver at gennemsnitlig hovedpinehyppighed er 3 til 4 gange månedligt.

2. Generel trætbarhed, dels en fysisk tilkendegivelse men især en mental trætbarhed/udtrætning som indtræder efter ganske få timers arbejde. Det medfører en søvntrang. Angiver koncentrationsbesvær, men det hænger sammen med trætheds-fænomenerne, idet eksploranden har vanskeligt ved at fastholde koncentrationen mere end nogle ganske få timer alt efter opgavens karakter før trætheden sætter mærkbart ind. Trætheden er omsiggribende, konstant til stede med daglige forværringer.

…

Objektivt

…

Collum: Der er indskrænket bevægelighed specielt ved rotation og sidefældning mod højre (mere end alderssvarende), uømme myotendinøse strukturer. Der er fremskudt hage og en meget abrupt cervicothoracal overgang.

Konklusion

…

Forløbet og eksplorandens symptombillede/gener og afklaring foretaget i kommunen peger entydigt på en funktionsnedsættelse i et ikke-ubetydeligt omfang og med deraf følgende tab af erhvervsevne både i hidtidige job men også generelt.

Der resterer ikke umiddelbart behandlingsmuligheder. Hvis der kunne påpeges en alternativ/medvirkende årsag til funktionstabet over de seneste 7 år efter det ikke særlig omfattende hovedtraume så ville funktionsniveauet principielt kunne øges i fald der kan påpeges faktorer som kan behandles.

Der kan ikke ud fra symptomernes karakter i sig selv påpeges nogen umiddelbar behandling."

I forsikringsbetingelserne hedder det blandt andet:

"**§ 1. Definition af invaliditet/erhvervsevnetab**

Ret til fuld invalidepension og/eller fuld præmiefritagelse indtræder, når forsikredes erhvervsevne på grund af sygdom eller ulykkestilfælde er nedsat til en tredjedel eller derunder af den fulde erhvervsevne.

Stk. 2 Er erhvervsevnen på grund af sygdom eller ulykkestilfælde nedsat til halvdelen, er forsikrede berettiget til halv invalidepension og/eller halv præmiefritagelse, Den anden halvdel af forsikringen kan videreføres med præmiebetaling eller omskrives til præmiefri forsikring, jævnfør 'Betingelser vedrørende præmiebetalingen', § 3. og for denne del gælder reglerne i stk. 1.

…

Stk. 5. En ydelsesberettiget nedsættelse af erhvervsevnen foreligger, når forsikrede efter PFA Pension's skøn - ikke længere er i stand til at tjene mere end en tredjedel respektive halvdelen af, hvad der er sædvanligt for fuldt erhvervsdygtige personer med lignende ud-

dannelse og alder. Bedømmelsen sker på grundlag af en helhedsvurdering under hensyn til forsikredes tidligere og nuværende helbredstilstand, uddannelse og tidligere beskæftigelse.

…

§ 3. Dokumentation

PFA Pension kan til enhver tid kræve dokumentation for, at forsikredes erhvervsevne er nedsat i ydelsesberettiget grad, og kan forlange de oplysninger, som PFA Pension anser for nødvendige til bedømmelse heraf. Desuden er forsikrede forpligtet lade sig undersøge af læger, som anvises af PFA Pension.

Stk. 2. Dækkes udgifterne ikke af anden forsikring, betaler PFA Pension alle udgifter i forbindelse med helbredsundersøgelser, der efter PFA Pension's skøn er nødvendige til bedømmelse af invaliditeten.

§4. Ikrafttræden og ophør af invalidepension og/eller præmiefritagelse

Udbetaling af invalidepension og/eller ydelse af præmiefritagelse træder i kraft den dag nedsættelsen af erhvervsevnen har varet uafbrudt i tre måneder. Præmiebetalingen ophører efter bestemmelserne i § 2 i 'Betingelser vedrørende præmiebetalingen'.

Stk. 2. Krav om udbetaling af invalidepension og/eller ydelse af præmiefritagelse i tilfælde af invaliditet skal fremsættes inden et år efter det tidspunkt, da forsikringstageren har fået kundskab om de omstændigheder, der begrunder kravet. Forsikringen omfatter ikke udbetaling for tiden forud for fremsættelsen af kravet, hvis dette først rejses efter, at der er forløbet et år.

…

Stk. 4. Genvindes erhvervsevnen i en sådan grad, at betingelserne for udbetaling af invalidepension og/eller ydelse af præmiefritagelse ikke længere er til stede, ophører udbetalingen af invalidepension med dertil hørende præmiefritagelse med indtil tre måneders varsel. Er der alene ydet præmiefritagelse, ophører denne med en måneds varsel."

Nævnet udtaler:

Klageren, der er uddannet ingeniør, pådrog sig en hjernerystelse i 2003. Han har efterfølgende haft gener i form af blandt andet hovedpine og øget trætbarhed. Han forsøgte at vende tilbage til sit arbejde på fuld tid, men måtte reducere arbejdstiden til 30 timer om ugen. I 2006 startede han egen virksomhed, da hans hidtidige arbejdsplads lukkede. Han har anført, at hans arbejdstid som selvstændig har ændret sig fra ca. 30 timer om ugen i 2006 til 12 timer om ugen i 2012/2013 på grund af generne efter hjernerystelsen.

Selskabet har anført, at der ikke foreligger lægeligt materiale, der dokumenterer, at klagerens gener efter hjernerystelsen i 2003 har medført, at hans erhvervsevne er nedsat med halvdelen eller mere.

Selskabet har blandt andet anført, at der ikke foreligger lægelige oplysninger, der kan begrunde nedgangen i klagerens arbejdstid fra 30 timer til 12 timer, idet selskabet har anført, at der alene er begrænsede objektive fund, og at de lægelige notater således bygger på klagerens egne angivelser af sin tilstand. Selskabet har også anført, at klageren har oplyst, at der har været en nedgang af kunder i hans virksomhed, og at dette blandt andet kan begrunde nedgangen i indtægt og arbejde.

I en neuropsykologisk erklæring af 21/10 2013 er det blandt andet beskrevet, at test af klageren viste normal koncentration i nogle situationer og middelsvære vanskeligheder i andre. Der var ingen tegn på hukommelsessvækkelse, og det blev konkluderet, at resultatet var foreneligt med postcommotionelt syndrom med lette kognitive symptomer. Det blev noteret, at klageren bedst ville kunne varetage hidtidige arbejdsopgaver på nedsat tid og med mulighed for jævnlige pauser.

Det fremgår af sagen, at klageren var i et kommunalt ressourceafklaringsforløb i perioden fra 26/11 2014 til 9/1 2015. I en progressionsrapport blev det noteret, at trods iagttagelse af skånehensyn lykkedes det ikke at få klageren til at kunne arbejde mere end 12 timer ugentligt fordelt på 4 hverdage. Det blev om klagerens arbejdsindsats bemærket, at han ikke kunne klare koncentreret skærmarbejde i tre timer, og at han har behov for afvekslende opgaver.

Ved et møde i det kommunale rehabiliteringsteam den 26/3 2015 blev det vurderet, at klagerens arbejdsevne var varigt og væsentligt nedsat, og at betingelserne for tildeling af fleksjob var opfyldt. Der blev peget på arbejde uden fysisk belastning og med begrænset fremmøde.

I en neurologisk speciallægeerklæring af 28/4 2016 er det noteret, at klageren i 2003 fik et lettere hovedtraume uden ledsagende bevidstløshed, kvalme eller opkastninger som det ofte ses ved hjernerystelse. Det er noteret, at der trods dette har været symptomer, der tidsmæssigt kan henføres til traumet. Det er anført, at generne godt kan forekomme hos nogle personer uden, at der har været de klassiske symptomer på hjernerystelse.

Det er anført, at klagerens begrænsninger med hensyn til arbejde er betydelige, og det vurderes, at arbejdsevnen er reduceret til 1/3 af en normal arbejdsuge, samt at der næppe er udsigt til bedring.

I en neurologisk speciallægeerklæring af 23/5 2016 er det angivet, at klagerens gener og den kommunale afklaring peger på en ikke ubetydelig funktionsnedsættelse både i det hidtidige arbejde og generelt. Der kunne ikke peges på umiddelbare behandlingsmuligheder.

Nævnet finder efter gennemgang af sagen, at klagerens erhvervsevne er påvirket, men nævnet finder det ikke bevist, at erhvervsevnen er nedsat med halvdelen eller mere. Nævnet har blandt andet lagt vægt på, at klageren i en årrække efter ulykkestilfældet i 2003 har formået at arbejde ca. 30-35 timer om ugen samt drive sin egen virksomhed. Nævnet har også lagt vægt på, at der ikke foreligger lægelige oplysninger om, at der i 2012/2013 er indtrådt en sådan forværring af klagerens tilstand, der kan forklare nedgangen i arbejdstiden og indtægten.

Udgift til speciallægeerklæringen

Det fremgår af sagen, at klageren selv har foranlediget udarbejdelse af en neurologisk speciallægeerklæring, og at han ønsker omkostningerne hertil dækket.

Nævnet finder efter en gennemgang af sagen ikke grundlag for at pålægge selskabet at afholde omkostningerne til speciallægeerklæringen.

Nævnet har blandt andet lagt vægt på, at erklæringen er indhentet af klageren uden aftale med selskabet, og uden at selskabet har haft indflydelse på forelæggelsen. Nævnet finder ikke grundlag for at fastslå, at selskabet har givet tilsagn om at betale for speciallægeerklæringen.

Hertil har nævnet lagt vægt på, at erklæringen er indhentet på et tidspunkt, hvor selskabet var i færd med at oplyse sagen og havde sendt brev til klagerens advokat om, at

sagen var sendt i udbud til flere neurologer med henblik på udarbejdelse af en speciallægeerklæring.

Som følge heraf

b e s t e m m e s :

Klageren får ikke medhold.

Marianne Højgaard Pedersen
formand